

Povaha jednotlivých hlásek

Rudolf Steiner

Souhlásky - napodobování vnějšího dění.

** Samohlásky - vnitřní zážitky. * Povaha jednotlivých hlásek * Tao * Dvojhláska ei **

Překládání do jiných jazyků: Kopf-testa.

Včera jsem se pokusil vyložit obecně něco o povaze samotné řeči a něco o povaze této zvláštní viditelné mluvy - eurytmie. Dnes bych vám rád nejprve nastínil povahu jednotlivých hlásek, protože teprve když si ujasníme povahu, skutečný vnitřní ráz jednotlivých hlásek, budeme také s to doopravdy porozumět prvkům eurytmického projevu.

Přitom připomínám, že v životě lidstva, během vývoje lidstva se rozhodně o tom vždycky vyskytovalo více nebo méně zřetelné vědomí; to až v dnešní době jsme se, jak jsem včera řekl, tak seschli a scvrkli v používání řeči. Vždycky se vyskytovalo více nebo méně zřetelné vědomí, že když ve slovech následují po sobě různé hlásky, přece jenom se všude v souhláskách objevuje napodobení vnějších tvarů nebo vnějších dějů, a v samohláskách vnitřní prožívání.

Toto vědomí přešlo více méně do tvarů písmen, takže v takových ještě původnějších tvarech písmen, zejména například ve tvarech písmen hebrejských, můžeme opravdu spatřovat (a to v hebrejštině v souhláskách) jakési napodobení toho, co se při vyslovování vlastně odehrává ve vzdušných útvarech, v tvarování vzduchu. V novějších jazycích (a tady ovšem počítám k novějším jazykům všechny počínaje, řekněme, latinou - v řečtině se ještě udrželo něco z toho, co mám teď právě na mysli) se to pak v příslušných druzích písma více nebo méně ztrácelo; ale rozhodně ještě leccos upomíná na to, že se lidé pokoušeli napodobit ve tvarech písmen to, co je vlastně uloženo ve vytvarování, vymodelování slova, ať už tvar slova vychází ze souhlásek (to jest z imitace něčeho vnějšího), nebo z toho, co člověk přitom cítí, co prožívá jako prvek vycházející z nitra, pramenící z duše. Dalo by se říci: dnes už se něco takového ve vlastním smyslu slova vyskytuje zřetelně jenom v jistých citoslovcích, v jistých hláskách nebo slovech vyjadřujících přímo citová hnutí.

Vezměme si příklad a pokusme se to na něm zkoumat; právě takový příklad nás možná uvede hluboko do podstaty eurytmického vyjadřování. Hleďte, to, čemu říkáme *h*, pokud to vyslovíme, pokud to nezůstane jenom dechnutím, ta hláska *h*, to je něco, co je vlastně cosi uprostřed mezi souhláskou a samohláskou. Je tomu tak u všeho, co je v jistém smyslu spjato s dechem. Dech byl vždycky pociťován jako něco, u čeho člověk zčásti něco prožívá vnitřně, zčásti se ale už obrací ven.

Toto *h* tedy, tuto hlásku vznikající prostým vydechnutím, můžeme pociťovat (a byla také od lidí v primitivních dobách pociťována) jako napodobení, jako vytvarování ve vzduchu, jako napodobující vytvarování ve vzduchu něčeho, co vane směrem k nám, tak jako dech působí, že vzduch vane k nám, něčeho, co vane k nám. Řekněme tedy: *h* se dá pociťovat jako vanutí směrem k nám; všechno, u čeho prožíváme, jak něco vane nebo je přiváto k nám, se bude vyjadřovat nějakým slovem, ve kterém bude obsažena tato hláska *h*, prostě protože to samotné *h* cítíme jako něco, co *vane směrem k nám*.

Samohlásku *u* můžeme pociťovat jako něco, co duševně studí, co působí tuhnutí, strnulost. To by byl vnitřní zážitek hlásky *u*: *co studí, co působí strnulost*.

A hláska *š*, to je to, co odfoukává, to je všechno, co něco odfoukává, o čem máme pocit, že to fouká, že to fičí kolem nás. V jistých končinách se říká, když fičí studený vítr, když se jeho vanutí blíží, když cítíme jak začínáme být ztuhlí, strnulí, když pak zase odfičí pryč kolem nás: huš-huš, huš-huš. V tom citoslovci máte ještě hlásky *h*, *u*, *š* dokonale procítěné: huš-huš. V prvotním jazyce byla všechna slova citoslovci, vyjadřovala, co lidé cítí.

Teď si zase uděláme jinou sestavu hlásek. Vy přece všichni, vidíte, znáte hlásku *r*, to, kterému říkáme *r-r-r**.

Správně to *r* prožijeme, když je budeme cítit jako něco, co něco roztáčí, nebo co se točí, když je budeme cítit jako kolo (německy: Rad): *r-r-r*. To *r* tedy představuje *valení, točení*, všechno, co působí nějak dojmem, že to *r-r-rotuje*. Točení, valení, koulení. Tak je třeba je chápat, tak je třeba se na ně dívat. O hlásce *a* jsem mluvil už včera. Řekl jsem, že *a*, to je údiv.

Š už známe: to je to, co odfoukává, co fičí kolem nás. A teď uchopme citem slovo „rasch“ („rychle“). Vidíte to

* Z této formulace i z dalšího výkladu vysvítá, že zřejmě nejde o *r* hrdelní, o „ráčkování“, kterého Němci v běžné mluvě většinou používají, nýbrž o *r* tvořené jazykem a patrem, kterého se v Německu používá hlavně v jevištní řeči. (pozn. překl.)

přímo před sebou: když je něco „rasch“ („rychle“), překulí se to kolem nás, vzbudí to nějaký ten údiv, a je to pryč, odfouknuto pryč: „rasch“.

Vidíte tedy, že to má hlavu a patu, pocítujeme-li v souhláskách všude napodobení něčeho: v r, jak se něco valí, kulí, točí; v a (to je samohláska) máme vnitřní údiv; v š něco, co mizí, co míjí kolem nás.

Asi teď cítíte, že je do jisté míry oprávněné mluvit o jednot- *jednotný* něm prvotním jazyku; protože asi cítíte, že kdyby lidé pocíto- *prvotní* váli hlásky úplně správně, tedy by všichni mluvili stejně; bylo *jazyk* by pro ně přirozené, že by všechno vlivem své konstituce označovali stejným způsobem.

Skutečně tu něco takového (to nám ukazuje věda o duchu) kdysi na Zemi bylo, a není to pouhý mýtus, legenda (jako mýtus, jako legendu to nakonec všichni znáte), není to pouhý mýtus, legenda, nýbrž je to něco, co je opravdu původním východiskem všech jazyků, onen prvotní jazyk, vystavěný způsobem, který jsme si právě vyličili.

Když se zadíváme na jisté skutečnosti života, jak se objevují s nezměrnou moudrostí v jistých souběžných názvech, může nás mimořádně překvapit moudrost, která vládne například v celém vývoji člověka, vůbec ve vývoji světa. Jenom se zamyslete nad tím, co teď uvedu - není to hříčka, co vám předvedu, nýbrž má to původ v onom skutečném prapůvodním citění lidí.

Právě pro někoho, kdo opravdu přemýšlí o problémech poznání, se některé věci, které jsou, řekl bych, zasazeny do života intimněji, prostě stávají problémem, hádankou, věcí, kolem nichž jiní prostě přejdou bez povšimnutí. Tak se může člověku stát skutečnou hádankou, že existuje souběžné pojmenování mezi mateřským mlékem a mateřskou řečí. To, že se nemluví o otcovském mléku, je koneckonců pochopitelné; ale že se nemluví o otcovské řeči, to je už méně pochopitelné. V čem tady tkví ta souběžnost obou názvů - mateřské mléko a mateřská řeč?

Pro takové věci bychom určitě našli všude vnitřní důvody; i když se mnohdy dají oslnivě dokázat i důvody vnější, ale všude bychom pro tyto intimity lidského vývoje našli důvody vnitřní. Když dítě přijde na svět, pečuje mateřské mléko nejlépe o zformování fyzického těla. Mateřské mléko pečuje nejlépe o zformování fyzického těla. Kdybychom na to měli čas, mohli bychom se tím zabývat, ale nepatří to vlastně do euryt- mických přednášek; kdybychom zkoumali správně mateřské mléko, ale ne z hlediska mrtvé chemie, nýbrž chemie živé, tedy bychom se dopídili toho, proč právě mateřské mléko v prvním období života nejlépe vyživuje lidské fyzické tělo - vlastně bychom museli říci: nejlépe vnitřně formuje fyzické tělo, abychom mluvili správně z pohledu lékařsko-přírodovědného: vnitřně formuje fyzické tělo. A mateřská řeč (včera jsme si přece pověděli, že mateřská řeč, to je éterné tělo) ta zase formuje dále éterné tělo. Odtud to souběžné pojmenování. Nejdříve tady přichází na řadu fyzické tělo s mateřským mlékem, po něm éterné tělo s mateřským jazykem. V takových věcech, věřte, je utajena hluboká moudrost. Jak v tom, jak se v raných dobách tvořila slova, tak v leckterých příslovcích, připomínajících nám někdejší pohledy na život, najdeme hluboké moudrosti. Na to, co se objevuje například v lidových průpovědkách jako výraz lidové moudrosti, se nesmíme dívat jenom jako na pověru; vždyť jsou v nich leckdy uloženy velkolepé, významné tradice.

Když jsem vám toto pověděl, když jsem vám znázornil, co bychom přitom měli mít vlastně na mysli, přejdeme teď k charakteristice toho, co je podstatou hlásek. Pochopíme-li, co znázorňují hlásky, že samohlásky vyjadřují vnitřní zážitky, souhlásky se snaží vystihnout podobu něčeho vnějšího, pochopíme-li, jak se to uskutečňuje v jednotlivých případech, tedy nás to povede na jedné straně k práci s hláskami v umělecké eurytmii, na druhé straně k jejich využití v eurytmii pedagogické, na třetí straně k pochopení jejich funkce v léčebné eurytmii. Přiberu teď na pomoc, abych tak řekl, všechno, co je k dispozici, abych vám vykreslil před očima jednotlivé hlásky v jejich reálné podstatě, abyste se pak mohli zítra spojit s opravdovým porozuměním s těmi pohybovými tvary, které pro tyto hlásky hledáme. U a jsme si už řekli: *údiv, úžas*. U b - také jsem už včera o tom mluvil - jde všude o napodobení něčeho, co zahaluje, co dává ochranu před vnějškem; *b zahaluje, obklopuje*. Můžete to sledovat ještě i na písmenu b; jenom u nových, moderních písmen je v B to zahalení obsaženo dvojmo: zahalit jednou, zahalit ještě jednou. Vždycky b představuje zahalení, poskytnutí ochrany; znázorníme-li to hodně zhruba: dům, ve kterém přebýváme. B je dům. Beru tedy teď německá písmena; mohli bychom právě tak vzít nějaká starší, ale míníme teď přece jenom mít hláskovou eurytmii s využitím německých písmen, německých hlásek, a tak budeme charakterizovat ve smyslu toho, jak nám svou podstatu zjevují německé litery, německé hlásky.

Když pak přijdete k c (nebudu se u jednotlivých hlásek pochopitelně zabývat tvary písmen, ty jsou mnohdy korumpované, psaná písmena nás nakonec pro práci v eurytmii nemusí zajímat), v hlásce c budete cítit, c-c-, ze se tu napodobuje něco, co je v pohybu; nebudeme moci mít pocit, že by to, co chceme hláskou c napodobit, bylo v klidu. C - to je náraz; ale když vnitřně procítíte, co je v tom c obsaženo, tedy si všimnete, že byste si v žádném případě nemohli představit, když pronášíte c, c, že zvedáte něco těžkého. Nepřijde vám na mysl, že tím c chcete napodobit, že byste něco takového prováděli a že se přitom zapotíte. To se tou hláskou napodobit nedá. Dá se napodobit jenom něco, co není těžké, nýbrž lehké. Vlastnost lehkosti, tu napodobuje hláska c. Mohu to tedy vyjádřit prostě: hláskou c napodobujeme *lehkost*.

Když se vžijete do takových intimit kolem hlásek, při jejich pronášení, budete přece jenom moci pocítit, co byste udělali, kdybyste (řekněme, jako to někdy vídáme v cirkuse) měli koule, a ty by byly zdánlivě ze železa a bylo na nich napsáno „1000 kg“; pak přijde klaun a v mžiku je zvedne do výšky! Dejme tomu, že byste věřili, že tam je železná koule o 1000 kg, která by vážila, řekněme, snad aspoň 10 kg, vy byste přišli, zvedli ji a... vyrazíte něco podobného jako hlásku c-c. Příroda to dělá taky tak, protože kýchnutí se skoro podobá tomu c. Kýchnutí, to je odlehčení.

A staří okultisté říkali: C je v rámci prvotního slova regentem zdraví. V Rakousku se dodnes říká, když někdo kýchne: „Zdravíčko!“ Volá se na něho: „Zdravíčko!“ To jsou ale také pocity, jaké musíme připínat k hláskám, jinak nepochopíme, co vyjadřují.

Tedy *d* - kdy se dostanete přirozeným způsobem k tomu, abyste ze sebe vypravili hlásku *d*? *D, d, d*, myslím, že to budete moci také pocítit: když se vás někdo zeptá, kde něco je, a vy to budete vědět, a když pak uděláte ukazující gesto, tedy to gesto doprovodíte asi nejspíše hláskou *d*. A budete-li chtít navíc vyjádřit, že ten druhý by se měl podívat té vaší rychlé informaci, užasnout nad ní, pak řeknete pochopitelně: „da“ (= „tady“). Když to diveni vypustíte: *d*. V tom případě nejste tak ješitní, abyste u něho chtěli vyvolat údiv, nýbrž jenom mu ukážete, kde to je. Do všech stran vysíláte svým *d* ukazující paprsky, a můžete to tak pocítovat. Takže můžeme říci: *D ukazuje, vyzařuje* určitým směrem. Napodobení takových poukazujících gest, takových ukazujících paprsků, takového upozorňování, kde co je, to je uloženo v hlásce *d*.

E je hláska, která vlastně lidi vždycky neobyčejně zajímala. Řekl jsem už včera, že *e* je hláska, která vlastně připomíná, že člověku něco cosi udělalo, a člověk zůstal vůči tomu stát zpříma. *E*: Člověk se nesklání před tím, co se mu děje, *nepoddává se tomu, co se mu děje*.

Tady bychom mohli nakonec vsunout i to, co znamená hláska *t - tao, t*. Možná víte, že pokud byste porozuměli tomu, co žije v onom *tao, t*, že tomu poneseťe vstříc hlubokou úctu. Toto *tao, t* je vlastně to, u čeho si musíme představit, že to znázorňuje to, co je závažné, dokonce tvůrčí princip, něco, co také vysílá ukazující paprsek, ale v tomto konkrétním případě paprsek zářící z nebe na Zem. Je to závažné vyzařování. Řekněme tedy: toto *t - zářít závažně shůry dolů*.

Něco, co v jisté souvislosti pocítujeme jako majestátně velké, se může ovšem objevit i v běžném životě. Vezměme tyto tři hlásky: *E*, jak jsme je poznali, by tedy představovalo, že něco mi cosi udělalo, ale já se vůči tomu udržím, ten zážitek to je *T, tao*: něco udeřilo. Chceme-li vyjádřit, co by odpovídalo tomu zážitku: Něco se mne dotklo, já se vůči tomu udržím - *e*. Je to událost, která mne zasáhla. Ale pomine. Pomine, bude odfouknuta: š. Dostáváme sestavu hlásek: „etsch“*.

Kdy řeknete „etsch“? No říkáme to například, když někdo chce vyslovit něco závažného, co ale nesouhlasí, a vy na to hned přijdete, že to tak není. Když to tedy dokážete rychle odfouknout, jakmile se vás to dotkne, když ten druhý chce závažně udeřit jako blesk, ale vy mu to rozsekáte na kousíčky, vy to odfouknete: „Etsch“! Tady máte tu souvislost hlásek. V ní můžete cítit *e*, zážitek toho dotyku. Těžko bychom si představili, že v takovém případě řekneme „itsch“ nebo „atsch“. Je to prostě samozřejmé, když ten zážitek vypadá tak, jak jsme řekli, totiž že to, co se nás dotklo, dokážeme zase odfouknout - že z toho zkrátka vyjde „etsch“.

A pak také ve způsobu, jak ztvárňujeme *e* eurytmicky, plně pocítíte, co se k tomu v některých krajích ještě dělá. Z příslušného gesta se vytváří eurytmické *e*: „Etsch, etsch“ (s příslušným gestem*). Tady se už dochází k eurytmickému *e*. Jsou to takové přirozené, samozřejmé pocity.

Máme tedy v *e* onen zážitek, že se nás něco dotkne a že se udržíme zpříma, že se vůči tomu dotyku udržíme. Když ty věci popisujeme, vyjímá se to pochopitelně vždycky trochu nešikovně, ale je prostě třeba, abychom to procítili. *hláska -/ F*: V dnešním, jazykově tak svraskalém životě se to možná *a stará* dá těžko pocítit. Ale může nám něco přijít na pomoc, jedno *mysteria* rčení, které všichni znáte, kterého se používá dost všeobecně.

Když někdo něčemu rozumí, tak se totiž říká: On tu věc zná „aus dem *ff*“ („dokonale“). - Je v tom neobyčejně zajímavý pocit, v tom: znát něco „aus dem *ff*“ (Řekl jsem, že použiji všeho, co jenom lze snést dohromady, aby hlásky se mohly stát pocitem, ať už to bude něco učeného nebo neučeného, ale samozřejmě, že zpravidla něco neučeného!) Když tedy to, co dnes najdeme na ulici: že někdo něco zná „aus dem//“ když to, co dnes najdeme na ulici, srovnáme s tím, co se o hlásce/ říkalo ve starých mystériích, ukáže se nám něco velmi zvláštního. Ve starých mystériích, tam, kde žilo ono: „V prvopočátku bylo slovo, a to slovo bylo u Boha...“, kde tedy žilo to, co jsem s vámi probíral včera, kde účastníci mystérií skutečně cítili tvořivou působnost slova, logosu - „logos“ se tady nedá překládat výrazem „moudrost“, jímž mnozí moderní překladatelé by rádi prokázali své neporozumění

pro staré texty; „logos“ musíme skutečně přeložit výrazem „verbum“, „slovo“, jenom je třeba, abychom v tom případě chápali „slovo“ tak, jak jsem to rozebíral včera; když se tedy ve starých mystériích jmenovitě v předoasijských, afrických, jihoasijských mystériích mluvilo o hlásce /, říkalo se asi toto. Říkalo se: Když někdo pronáší /, vyrazí ven celý dech; ale dech je to, čím bohové stvořili člověka, co tedy obsahuje veškerou lidskou moudrost v závanu větru, ve vzduchu, ve vzdušeném vání. Takže Ind všechno to, čemu se například byl s to naučit, když se v jógové filosofii učil ovládat dech a tím se plnil niternou moudrostí, všechno to cítil, když vyrážel hlásku/. A ve starším indickém výcviku jógy se to také takto pociťovalo; jogín dělal svá cvičení, jejichž technika pozůstávala v tom, že vnitřně cítil, jak je člověk organizován a jak je v této organizaci obsažena plnost moudrosti. A při vyslovení hlásky/cítil, jak mu pronikala do vědomí moudrost prvotního slova.

Proto je možné správně pociťovat hlásku/, jenom když člověk také ještě pocítí ohlas jisté formulky, o které se svět dovídal jenom málo, která však existovala, jisté formulky z egyptských mystérií, která zněla: Chceš-li dát najevo, co to je Isis, ta, jež zná minulost, přítomnost i budoucnost, ta, kterou nikdy nebude možné úplně odkrýt, musíš to učinit hláskou/. Hláska/vyjadřovala, jak člověk byl naplňován Isidou v dechové technice, jak Isidu prožíval v procesu vydechování. Takže hlásku /je možné pociťovat - ne docela přesně, ale přibližně - jako: já vím. Ale je v něm více než toto: já vím. „Já vím“ - to je ještě ubohý, nuzný výraz, pociťme-li hlásku /. Citový zážitek hlásky/proto také lidstvo ztratilo nejdříve. Vlastně by se dal prožít jako: Ty věz - ty, ten druhý, k němuž mluvím; říkám mu/, abych ho upozornil, že ho mohu poučit, věz, že já vím.

Považoval bych proto za přirozené, za naprosto přirozené, jestliže někdo, kdo chce druhého poučit, k němu pokročit a v nějaké formě vydechnout. Mohli bychom teď studovat zajímavá slova (ale to mohu přenechat vám samým), v nichž se v té nebo oné spojitosti vyskytuje. Určitě vám to připomene ten intimní citový prožitek spjatý s hláskou/, o němž jsem vám teď pověděl.*

O hlásce *h* jsem mluvil před chvílí; je to něco vanoucího - směrem k nám. A teď *i*; snadno vycítíme, že v *i* člověk *hájí sám sebe*, utvrzuje sám sebe. V němčině máme velmi šťastné slovo, je to výraz souhlasu: „ja“***, kde ovšem *i* dostalo funkci souhlásky, a po něm následuje úžas, údiv.***

Souhlas se nedá vyjádřit lépe než jako utvrzení sebe sama v údivu. Včera jsme si řekli, že údiv - to je vlastně člověk. Když k tomu ještě přidáme utvrzení sebe sama: „Ja“, máme zřetelné vyjádření souhlasu. / je tedy obhájení, utvrzení sebe sama: Uvidíme, jaký to má význam pro eurytmické znázornění, že *i* představuje vždycky sebeobranu, sebeutvrzení. Zvláštní hláska je *l* (tady je k němu připojeno *e*), samotná hláska /. Jenom považte, co všechno provádíte, když dáte zaznít takovému /. Pomyslete na svůj jazyk, když pronášíte /. Svého jazyka používáte velice umným způsobem, když vyslovujete /: Pociťujete cosi tvořivého, formujícího, když pronášíte /. Dalo by se říci, že nejste-li zrovna obzvlášť hladoví a vyslovíte /, hodně dlouze a hodně zřetelně, že by vás to mohlo málem zasytit. Tak pociťujeme / jako cosi reálného, jako kdybychom pojídali nějaký knedlíček, který je obzvlášť chutný a který bychom nechali, protože není tvrdý, nýbrž měkký, na jazyku zlehka rozplynout ve slastné vnitřní libosti. Takový asi můžeme mít zážitek, když vyslovujeme zřetelně *l-l*. Je v tom něco tvořivého, něco tvarujícího. A sochař, ten se ocitne snadno v pokušení, aniž by přitom vyslovoval /, zkoušet tvary, které tvoří, pohybem jazyka, protože ten je obzvlášť citlivý, pohybem jazyka, který se bude podobat těm pohybům, jaké provádí jazyk, když pronáší /. Pokud někdo dokáže vycítit jazykem nos, v čemž silně vězí utváření hlásky /, pak to bude jistojistě vhodný sochař pro vytvarování nosu.

Ve starých mystériích se říkalo: *L je tvořivý, ztvárňující živel* ve všech věcech a bytostech, formující síla, překonávající hmotu.

Snadno pochopíte, že dvojhláska *ei** značí něco na způsob láskyplného přilnutí, přitulení. Když se zabýváme dítětem, používáme hlásky *ei-ei: láskyplné přilnutí*.

Dnes za chvíli budeme ještě pojednávat o *m*, uvidíme, že *m* má v sobě něco, co je se vším srozuměno, co přijímá podobu čehokoli. Předpokládejme teď (ani toto nebude nějaká hříčka, nýbrž to, co vám teď řeknu, je

* Z pozice českého jazyka není snadné se sžít s tímto výkladem Rudolfa Steinera, a to proto, že hláska/- podobně jako *g* - je v češtině cizorodým prvkem. Prakticky ji nenacházíme v původních českých slovech (i když tomu snad kdysi bylo jinak), nýbrž jenom ve slovech přejatých odjinud (fara, farář, filuta, forma. . .). Je možné, že onen zážitek eso-terní moudrosti, tak přirozený například pro Indii, byl českému národu - aspoň v historické době - přece jenom už cizí. Při studiu eurytmie je ale třeba si tento zážitek hlásky/ tím energičtěji přibližovat. V češtině se, jak se zdá, dochoval - paradoxně - v citoslovci „*fuj*“; jím zahrnujeme z nejhlubšího přesvědčení (*l*) něco, co nám svou ošklostí nahání hrůzu («), a tím obnovujeme svou vnitřní sebejistotu (*j*). (pozn. překl.)

** něm. „ja“ znamená česky „ano“ (pozn. překl.)

*** Do češtiny přešel tento německý výraz jako lidová forma přitakání: „jo“. Zajímavá je tady změna *a* v *o*: údiv přešel v splnutí, v obejmutí. Stejně zajímavé je, že v češtině slovem „já“ člověk označuje sám sebe. (pozn. překl.)

čerpáno z dlouhých, dalekých dějin), předpokládejme, že bychom měli nějakou substanci, nějakou látku, o níž bychom měli za to, že má hmotu přetvářet ve formu. Pokusme se teď sestavit tu záležitost dohromady. Od té látky tedy požadujeme zaprvé, aby hmotu přetvářela ve formu, V tom by měla záležet její vlastní podstata. Má přetvářet hmotu ve formu, ale má to provádět tak, že láskyplně přilne k něčemu jinému, jako když hladíme děťátko: *ei-ei*, mělo by tedy přitom něco k něčemu přilnout, ta látka má k něčemu přilnout. A potom, zatímco setrvává v tomto přilnutí, má jaksí do sebe samé přijmout onu cizí podobu, takže bude vypadat zrovna tak jako ten cizí tvar, že tedy s pochopením napodobí tu cizí podobu.

A teď si představme, že to máme převést do hlásek. Měli bychom hmotu přetvořit ve formu; tady řekneme: *l*. Potom to přilnutí: *ei*. Přijetí cizí podoby: *m*. A máme z toho slovo „*Leim*“ („*kliħj*“, které je v němčině obzvlášť charakteristické, nehledě na všechny pokusy o odvození, a tak dále. Že se vůbec tvoří odvozeniny, že to může být obsaženo v tajemství působícího, vývojeschopného génia řeči, v tom právě záleží život tohoto génia. Také se občas stává, když se v některé řeči některé slovo už vyskytuje třeba nezřetelně, že se pak přetvoří v jazyce, který se vyvine později, že se ale zase připodobní původnímu citění, pokud se toto původní citění může znova vyskytnout u toho národa, který to slovo přejal. Porozumění pro jazyk je skutečně něco mnohem složitějšího, než se má obvykle za to. *různé* Dnes se totiž provádí něco hrůzostrašného, pokud jde *jazyky* o jazyky, něco naprosto úděsného. Pro vnější život, který je dnes *a překlady* založen na konvenci a povrchnosti, je to ještě jakž takž použitelné, ale na lidskou duši to má obrovský ničivý dopad. Ani se nedá vypovědět, jak ničivý. Vezme se něco, dejme tomu třeba kniha nebo báseň v některém jazyce, a teď to lidé chtějí vyjádřit v nějakém jiném jazyce. Tak se podívají do slovníku nebo do své paměti, co to slovo v tom příslušném jazyce znamená. A pak to tedy převezmou a řeknou, že to přeložili. Vlastně to je tak, že to, oč při tom jde, ve skutečnosti nepřeložili, nýbrž přeskočili, totiž přenesli se přes skutečný obsah těch slov. Ten způsob, jak se přitom přechází z jednoho jazyka do druhého, je, když se nad tím zamyslíte, vlastně to nejstrašnější, co se může dít.

Vždyť uvažte tu věc, milí přátelé, jednou z těchto hledisek. Řekneme-li, že by mohl existovat prvotní jazyk (ten by přece musel být stejný pro všechny, také tu jednou byl), odkud se potom vzala ta mnohost jazyků? Odkudpak se to bere, když vezmeme některé německé slovo, třeba *Kopf* (hlava), a chtěli bychom je přeložit do italštiny, že pak musíme říct *těsta*? Máme tedy německé slovo *Kopf*, italské slovo *těsta*. Mají-li ta slova pocházet ze skutečného procítění, jak je možné, že Ital najednou cítí tak dočista odlišné hlásky *těsta*, když Němec cítí *Kopf*! Podle obvyklých zásad překládání by to přece mělo znamenat totéž? Jestliže slovo *Kopf* vyplývá opravdu z nějakého citového zážitku, musel by přece Ital a dokonce i Číňan nazývat tu věc zrovna tak *Kopf* Odkud se to bere, že existují tak různé jazyky?

Něco vám teď řeknu, nad čím se snad budete chtít válet smíchy, ale je to přesto pravda. Tomu, milí přátelé, čemu Němec říká *Kopf*, by Ital říkal zrovna tak *Kopf*, kdyby to měl vůbec v úmyslu nějak pojmenovat. Jenomže on toto nikdy nepojmenovává. Leží to mimo jeho zorné pole. To, čemu my v němčině říkáme *Kopf*, co alespoň tak nazýváme, to se pro Itala vůbec nevyskytuje v celém pokladu jeho jazyka. Kdyby se to vyskytovalo, říkal by tomu zrovna tak jako Němec: *Kopf* Co má totiž na mysli Němec, řekne-li *Kopf*? Milí přátelé, řekne-li Němec *Kopf*, má na mysli určitý tvar, kulatý tvar hlavy. V tom slově *Kopf* máte správně procítěný kulatý tvar. Až budeme mít pohromadě *k* a všechno, co potřebujeme, pak už budeme moci to doložit v jednotlivostech. Němec má tady na mysli kulatý tvar. Pokuste se teď vidět, když se slovo *Kop*/eurymizuje, jak vypadá to zakulacení uprostřed. (Následuje předvedení.) Tady máte uprostřed to zakulacení. Němec svým výrazem označuje to zakulacení, které sedí nahoře na těle.

Kdyby Ital cítil tu zakulacenou věc sedící nahoře na těle, říkal by tomu také *Kopf*, nikoli *těsta*. Jenomže - co cítí Ital?

Ital vůbec necítí to zakulacení, nýbrž cítí to, co pronášíme jako výpověď, čím něco testujeme, to, co je obsaženo ve slově „testament“; tedy to, co něco testuje, co vypovídá, co potvrzuje, to cítí, proto říká *těsta*. Myslí tedy něco docela jiného, jenom to vypadá, jako by to bylo totéž - *těsta* a *Kopf*, ve skutečnosti to je něco naprosto různého. Jednou, v němčině, se vyjadřuje tvar toho, co sedí tady nahoře na těle. A pokud to chce někdo vyjádřit úplně zřetelně, často s významem pohrdavým, může konečně naznačit ještě zvlášť ten kulatý tvar a říct *Kohlkopf* (doslova: *hlávka zelí*, tady ve významu asi jako *hlava dutá*). To pak už každý ví, že jde o tu kulatost, vidíte. Ale to, co sedí tady nahoře na těle, to Ital nepocítuje jako něco kulatého, nýbrž cítí v tom to, co něco tvrdí, co něco vypovídá, co něco konstatuje. A tomu říká *těsta*. Tak to cítí v tom slově. A tak je tomu všude, kde překládáme. Překládáme, aniž si vůbec uvědomujeme, že musíme nejdříve proklouznout k tomu smyslu, který bychom rádi postihli v té jiné řeči. Považte jenom, jak to je vnějškové,

když někdo překládá prostě podle slovníku! Pomíjí právě to, co je podstatné. Vůbec si to neuvědomuje.

Připojme ještě *m*, tu hlásku, která tak velkolepě uzavírá ono posvátné slovo staré Indie: *aum*; *m*, to, co má pro všechno porozumění, co prochází dechem tak, že ke všemu přilne a všechno chápe: *m*. To lidé ještě hluboce cítili. To máte tak: Když můj učitel na vesnici chtěl vyjádřit, že jsem něco řekl správně, řekl: *mhn*; to znamenalo: On to pochopil, ano, to souhlasí; to *hn* je jenom radost z toho. Hláska *m* tedy vyjadřuje, že něco je v souladu, že něco souhlasí. Přilne to k tomu, souhlasí to, jako to *m* na konci slova „Leim“.

Snad jsme teď u těchto příkladů už viděli, jak vlastně v každé hlásce je skryta plnost života. A asi bychom mohli cítit, že kdybychom mluvili hláskami, tedy by to, co takto vyjádříme (místo našimi slovy), bylo primitivnější a prostší, ale zároveň by to představovalo mnohem intimnější sepětí s věcmi i s vlastní bytostí.

Tak je zkrátka třeba, abyste pociťovali hlásky, chcete-li najít cestu do eurytmie. Neboť eurytmie je v jistém smyslu tvoření pohybů a gest, ale ne pomíjivých, libovolných gest, nýbrž gest kosmických, plných významu, gest, která nemohou být jiná, která nepocházejí ze žádné libovůle lidské duše.

Zítřka budu ještě charakterizovat ostatní hlásky, které jsme dnes necharakterizovali, a pak se pokusíme najít postupně přechod k charakteristice pohybových tvarů, jichž používáme v eurytmii a jež vyjadřují mluvou gest v podstatě opravdu docela přesně totéž, co hlásky samy vdechují do vzduchu, tvarují do vzduchu.

Dornach, 25 června 1924

GA 279